

بررسی تطبیقی نقش برجسته ها و مجسمه های یونان و بین النهرین
بر اساس حماسه های اودیسه و کیلگمش

مهدی انصاری

انتشارات یاروژن

۱۳۹۱

سرشناسه	: انصاری، مهدی، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی تطبیقی نقش برجسته ها و مجسمه های یونان و بین النهرین : براساس حماسه های اودیسه و گیلگمش/مهدی انصاری.
مشخصات نشر	: تهران : یار روشن، ۱۳۹۱.
شخصیات	: ۱۲۸ص: مصور.
ظاهری	
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۲۳۲-۰۵-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: هورم، قرن ۹ یا ۸ ق. م. اودیسه -- نقد و تفسیر
موضوع	: گیلگمش -- نقد و تفسیر
موضوع	: تمدن تطبیقی
موضوع	: یونان -- تمدن
موضوع	: بین النهرین -- تمدن
رده بندی کنگره	: CB ۱۳۹۱۱۵۰۸ب۴ الف/
رده بندی دیویی	: ۹۰۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۹۰۵۹۵

بررسی تطبیقی نقش برجسته ها و مجسمه های یونان و بین النهرین براساس حماسه های اودیسه و گیلگمش

انتشارات یار روشن

- ☒ مؤلف: مهدی انصاری
- ☒ مدیر مسئول: محبوب یعقوبی
- ☒ طرح جلد و مسئول اجرا: مونا میر جلیلی مهنّا
- ☒ حروفچینی و صفحه آرایی: مونا میر جلیلی مهنّا
- ☒ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۲۳۲-۰۵-۹
- ☒ نوبت چاپ: اول
- ☒ شمارگان: ۵۰۰ جلد
- ☒ قیمت: ۵۰۰۰ تومان

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

سال چاپ: ۱۳۹۱

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۱۳	فصل اول - مباحث توصیفی
۱۵	چکیده حماسه اودیسه
۲۹	چکیده حماسه گیل گمش
۵۴	شبهات‌های دو حماسه
۵۷	تفاوت‌های دو حماسه
۶۱	فصل دوم - مباحث تحلیلی - تاریخی
۶۲	پیش درآمد
۶۴	کیهان شناختی یونان بر مبنای رابطه میان انسان و خدا با نگاهی به حماسه اودیسه
۷۲	گیل گمش
۷۷	فصل سوم - تحلیل‌های تصویری
۷۹	بررسی و تحلیل هنر یونان
۸۷	بررسی و تحلیل هنر بین‌النهرین
۹۳	تصاویر نقش برجسته‌های دوره‌ای از یونان، هم عصر آفرینش حماسه اودیسه
۹۹	تصاویر نقش برجسته‌های دوره‌ای از بین‌النهرین، هم عصر آفرینش حماسه گیل گمش
۱۰۲	فصل چهارم - بحث و نتیجه‌گیری
۱۰۴	نتیجه‌گیری
۱۱۱	فصل پنجم - گزیده تصاویر تمدن‌های یونان و بین‌النهرین
۱۱۳	تصاویر یونان
۱۱۹	تصاویر بین‌النهرین

۱۲۵		فهرست منابع و مراجع
۱۲۶		منابع فارسی
۱۲۹		منابع لاتین

www.ketab.ir

پیشگفتار

شناخت کافی از مطالعات انجام گرفته در هر حوزه، پیش شرط لازم برای انجام پژوهش های تخصصی در آن حوزه می باشد. رویکرد های گوناگونی که پژوهشگران در پرداختن به هر موضوع اتخاذ میکنند، موجب تولید نظرات گوناگون در باب آن موضوع خواهد شد. آگاهی از میزان کمی و کیفی مطالعات انجام شده در حوزه مورد نظر یک پژوهشگر، مسیرهای پیموده شده، تکرارها و کمبودها را معلوم میکند.

مطالعات انجام گرفته در مورد اودیسه و گیل گمش اغلب توصیفی و به ندرت تحلیلی هستند که به طریق مجزا صورت گرفته است.

بررسی تطبیقی این دو حماسه، پیشنهاد این پژوهش است. درحقیقت ضرورت انجام این پژوهش را می توان به اختصار این چنین برشمرد:

- تبیین تفاوت های بنیادین فرهنگی بین تمدن های یونان و بین النهرین بنا بر مقوله سفر های اودیسنوس و گیل گمش.
 - تبیین تفاوت ها و شباهت های ساختار سفر در تفکیک وجود زمینی و آسمانی میان یونان و بین النهرین.
 - دستیابی به وجوه اشتراک و افتراق منطق جهان شناختی حاکم بر یونان و تمایز آن با جهان شناختی حاکم بر بین النهرین برای تحلیل آثار هنری خلق شده در این دو تمدن.
 - دستیابی به تفاوت های بنیادین در آفرینش آثار هنری کهن (مجسمه ها و نقش برجسته ها) بین تمدن های یونان و بین النهرین، بنا بر تمایز رابطه میان انسان و خدا در این دو فرهنگ.
- امید است خوانندگان ارجمند با وجود کاستی های پیش آمده آن را بادیده اغماض نگریسته و با رهنمود های خود اینجانب را آگاه سازند.

مقدمه

مطالعه تطبیقی یکی از روش‌های پژوهش کمی و کیفی است که در آن دو یا چند متغیر یا فرآیند همگون که می‌توانند نمونه‌ها و موارد محسوس یا نامحسوس باشند، بررسی می‌شوند؛ با این هدف که با توصیف و تبیین اشتراک‌ها و اغلب تفاوت‌ها، بتوان آن پدیده‌ها را شناسایی کرد و به تفسیرها و احتمالات تعمیم‌های تازه دست یافت. مطالعات تطبیقی عموماً سه فرآیند توصیف، مقایسه و نتیجه‌گیری را در بر دارند.

به عبارت دیگر مطالعه و نقد^۱ تطبیقی^۲ بیشتر برای درک و فهم تحول هنر قومی در ارتباط با تأثیرات و تأثیرهایی که از اقوام دیگر گرفته است و یا مقایسه و تطبیق هنر دو قوم و دو ملت در یک مقطع زمانی مشخص، انجام می‌گیرد. " (آیت اللهی، ۱۳۸۷: ۸۵)

۱ نقد در لغت به معنی «بهین چیزی برگزیدن» و نظر کردن دراهم تا در آن به قول اهل لغت به معنی «باز» شناسد. معنی عیب جویی نیز که از لوازم «به گزینی» است ظاهراً هم از قدیم در اصل کلمه نقد مستتر بوده است و لذا از دیر باز این کلمه در مورد شناخت محاسن و معایب کلام به کار رفته است. چنانکه آن لفظی هم که امروز در فرهنگ اروپایی جهت این معنی به کار می‌رود در اصل به معنی رای زن و داوری کردن است و شک نیست که رای زن و داوری کردن درباره ی نیک و بد امور و سره و ناسره ی آنها مستلزم معرفت درست و دقیق آن امور است. (زرین کوب، ۱۳۷۴: ۲۲)

بر پایه موارد فوق اساس این پژوهش، بررسی تطبیقی است که میان دو تمدن یونان^۱ و بین النهرین^۲ انجام گرفته است. در تمدن و تفکر یونانی، انسان کامل ترین آفریده طبیعت و خداست. از این رو در تصاویر و نقش برجسته های^۳ یونانی، خود خدایان یونانی به شکل انسان و دارای اعمال و رفتار انسانی تجسم می شدند. در منظومه های هومر^۴ نه تنها خدایان با انسان ها در آمیخته بودند بلکه همانند آنها رفتار می کردند، اما در تمدن و تفکر بین النهرینی همواره انسان در برابر الوهیت برتر قرار می گیرد و در تصاویر و نقش برجسته های به جای مانده از جغرافیای بین النهرین به ندرت به تنهایی در جایی ظاهر شده است. شاهان بین النهرین از الهه هایی همچون ماه و خورشید مشروعیت خود را می گرفتند، اما در هنر و ادبیات یونانی، انسان مشروعیت خود را از تفکر و عقل می گرفت و در هنر به تنهایی ترسیم می شد.

برای مستدل کردن موارد فوق می بایست دست به مقایسه آثار هر یک از این دو تمدن که خاستگاه اساطیری^۵ داشته باشند بزنیم تا بتوانیم مختصات تعریف شده برای هر یک از این دو

1 Greece

2 Mesopotamia

3 Relief

۴ Homer: هومر: شاعر یونانی و خالق آثار ایلیاد و اودیسه

۵ اساطیر جمع مکتب واژه اسطوره در عربی است: اسطوره خود واژه ای است معرب از یونانی historia به معنای جستجو، آگاهی و داستان، و از مصدر Historian به معنای بررسی کردن و شرح دادن: واژه اروپایی برابر آن Myth در انگلیسی، Mythe در فرانسه: از واژه یونانی Mythos به معنای شرح، خبر و قصه گرفته شده است. (بهار، ۱۳۵۲: ۲۲)

فرهنگ را باز شناسیم. دلیل این مدعا آن است که "اسطوره در گسترده‌ترین معنای آن گونه‌ای جهان بینی باستانی است. آن چه اسطوره را می‌سازد، یافته‌ها و دستاوردهای انسان دیرینه است. ... امر پس‌پذیریم که اسطوره دبستانی‌اندیشه‌ای و جهان شناختی است که از مردمان کهن به یادگار مانده است، پذیرفته‌ایم که ارزش فرهنگی آن از هیچ جهان بینی دیگری فروتر نمی‌تواند برود، زیرا در جهان بینی اسطوره‌ای نیز آدمی، مانند هر جهان بینی دیگر، کوشیده است تا به پرسش‌های بنیادین خویش درباره جهان و انسان پاسخی در خور بدهد." (کزازی، ۱۳۷۲: ۶ و ۷) و به باری آن رازهای هستی را برای خود و برای مردمان روزگار آینده بگشاید.

دو حماسه^۱ اودیسه^۲ و گیل‌گمش^۳ از مهمترین منابع شناخت فرهنگ، تمدن و کیهان‌شناختی یونان و بین‌النهرین هستند. این داستان‌های حماسی با بن‌مایه اساطیری خود بازتابنده، شارح و کاشف تصویر منحصر به فرد یک تمدن هستند.

گیل‌گمش حماسه‌ای است تمثیلی درباره جستجو و سفر انسان برای یافتن معنای زندگی و بیهودگی تلاش برای کیز از مرگ و

۱ Epic: واژه‌ای است تازی، به معنای تندی و تفتی در کار و دلوری، حمیس و حمس به معنی دلیر است و کسی که در کار سخت استوار باشد. حماس و احتماس به معنی در هم آویختن و کشتن به کار برده شده است. (کزازی، ۱۳۷۲: ۱۸۳)

2 Odyssey

3 Gilgamesh

4 Cosmological

دستیابی و نیل به ساحت و جایگاه والاتر که همانا حریم امن خدایان است.

اما در نقطه مقابل حماسه اودیسه، حماسه‌ای است بر مبنای تلاش و سفر برای بدست گرفتن امور حکومتی سرزمین تحت فرمان اودیسنوس و دیدار با همسر و فرزند. در نتیجه جستجو و سفر در حماسه‌های اودیسه و گیل گمش به ترتیب دو وجه زمینی و آسمانی را بیان می‌کند.

ساختار سفر که یکی از پایه‌های کیهان شناختی این دو حوزه جغرافیایی است، مبین تفاوت‌های بنیادین فرهنگی بین تمدن‌های یونان و بین‌النهرین بر پایه تمایز رابطه میان انسان و خدا در این دو فرهنگ می‌باشد. جلوه عینی این تمایز را در نقش برجسته‌ها و تصاویر خلق شده در این دو تمدن به کرات شاهد هستیم.^۱